

Pécs város hivatalos honlapján, a kulturális intézmények között hiába keressük a Pécsi Harmadik Színházat, melynek ön az igazgatója. Az illetet hívják mostohagyvereknek?

– Lehet, hogy csak az önkormányzat által fenntartott intézmények szerepelnek azon a portálon. A Harmadik Színház is közéjük tartozott egykor: kezdetben az Uránbányák Művelődési Házában Pécsi Nyitott Színpad néven működött, s a nyolcvanas évek második felében igen jelentős előadásokat hozott létre. Elsőként Örkény-trilógiánkból a *Pisti a vérzivatarban* kapott elég nagy szakmai nyilvánosságot. Először jelentek meg nálunk a kritikusok, és attól fogva minden bemutatonkra figyeltek.

– *Mi volt akkor a hivatalos besorolásuk?*

– A besorolás nyilván a működtetés és a finanszírozás miatt szükséges, de soha nem hittem ezekben a megnevezésekben. Jó színház és rossz színház van. Abban az időben még nem léteztek sem pályázatok, sem pénzeszközök. A fal létezett, egyik oldalán a fenntartott színházakkal, a másikon pedig a „lila” társaságokkal. Közben a Pécsi Nemzeti Színház szakmai szétesése miatt egyre több helyi színész figyelt fel a főleg egyetemistákból verbuválódott amatőr együttesre. Akkor még nagyon jó színészek dolgoztak az ottani társulatban, többek között ilyen volt a jelenlegi igazgató, Balikó Tamás is direktorsága előtt. Közülük később sokan játszottak nálam, ám azóta – Balikó kivételével – mindenki elment ebből a városból. Velük egyébként új korszak kezdődött a Harmadik Színház életében, és mivel már a nyolcvanas évek vége felé jártunk, politikailag is erősödtek a pozícióink. A bemutatóink is erről szóltak: az *Emigránsokat* például tökéletesen megmagyarítottuk.

– *Világítás gyanánt Népszabadságot égettek benne. Miből fizetett rezsi?*

– Akkoriban nem volt esélyünk anyagi segítséget szerezni. A jobbak megpróbálták besorolni a profi színházba. Az amatőröset viszont még úgy sem lehetett „viselni”, mint manapság, most legalább léteznek elkülönített pénzek.

– *Mikor érezte először bizonytalanok a helyzetüket és a fedelet a fejük fölött?*

– Az uránbányák bezárása minden eredeti funkciójától megfosztotta a művelődési házat. A benne továbbra is működő együttesünk viszont nemcsak az amatőrök körében, hanem a szélesebb szakmában is országos híre tett szert; ez olyan jövőt jelentett az épületnek, ami biztosította a túlélését, miközben a hasonló intézmények sorra omlottak össze. Akkoriban már olyan tehetséges színészek dolgoztak nálam, akikkel műhelymunkát lehetett folytatni. Ez idő tájt született újabb, meghatározó trilógiánk, amelyet az „apanélküliség trilógiájának” neveztem el: a *Csirkefej*, a *Találkozás* és a *Halleluja*. 1992-ben a *Hallelujával*

Juszt sem múltunk ki

■ BESZÉLGETÉS VINCZE JÁNOSSEL ■

Tóth László felvétele

meghívást kaptunk a szolnoki Országos Színházi Találkozóra, immár Harmadik Színház néven. A névváltoztatás sok mindent kifejezett. Egyrészt azt, hogy a városban valójában három színház létezik; mi a Nemzeti és a Nyári Színház (Kisszínház) után következünk a „sorban”. Másfelől hangsúlyosabb lett a „harmadik színház” mint színházelméleti kategória. A *Halleluja* volt az első nem hivatásos formában létrejött magyar előadás, amely hivatásos fórumon három díjat elnyert, annak ellenére, hogy részben amatőr színészek hozták létre egy művelődési házban. Ez szerintem színház történetileg is fontos mozzanat, mert áttörést jelez. Valószínűleg az sem véletlen, hogy ebből a szférából néhányan bekerültünk a Színházművészeti Szövetség választmányába is. Emlékszem, akkor még nagyon optimista voltam, mert azt hittem, hogy sok minden és sok mindenki változtatható és alakítható. Közben az épületünk körül politikai ügy bontakozott ki, amelynek lényege végtelenül egyszerű: le akarták tőlünk nyúlni a házat, mert más célra kellett.

– *Ekkor kezdett a városvezetéssel csatázni?*

– Az uránbányák megszűnése után egy teljes évig nem volt fenntartója az épületnek, és gazdája a benne zajló kulturális tevékenységnek. Hosszú ideig ostromoltam a helyi politikusokat, hogy tekintsék a város színházának a Harmadikat. Végül az első ciklus utolsó pillanatában, 1994 őszén tudtam elintézni, hogy összevonjanak minket a kifulladásig működő Nyári Színház utódával, és székhelyül a mi épületünket jelöljék ki. Finanszírozás tekintetében pedig rátelepedtünk a Nyári Színház akkor még élő státusára. Ebben semmiféle taktikát nem kell keresni, ez volt a jogilag lehetséges megoldás. Tulajdonképpen így kerültünk a központi költségvetési támogatásból működő színházak körébe.

– *Hogyan éltek túl a vészhelyzeteket?*

– Apró csalásokkal. Például a Pécsi Nemzeti Színház rekonstrukciója idején bérbe adtuk a helyiségeinket. Ezeket az összegeket befizették egy külön számlára, hogy aztán a mi épületünk felújítására fordíthassuk – legalábbis így szólt a megállapodásunk az akkori tulajdonossal. Végül a pénz megmaradt, és ebből finanszíroztuk ezt az igen kritikus évet. Mai szemmel úgy látom, a kilencvenes évek elején (és azóta is, folyamatosan) abban bíztak, hogy úgyis kidöglünk majd. Végül eljutottunk oda, hogy a városi önkormányzat nyögve-nyelve a fenntartásába vett. Ezután következett a fúzió a Nyári Színház-Kisszínházzal, és az állami finanszírozás független színházzá tett bennünket. Míg körülöttünk minden amatőr társulat elhullott, kezdett kialakulni egy egészen érdekes, a hazai színházi életben egyedülálló modell.

– *Arra gondol, amit ma befogadó színháznak neveznek?*

– Úgy jöttek létre előadások, hogy a színészeket produkciókra szerződtettem, illetve nagyon sok vendégelőadást is hívtam. Ez működőképesnek bizonyult, és nem akadályozta, hogy továbbra is jelentős produkciókat állítsunk ki. A *Boldogtalanokkal* ismét több díjat nyertünk – immár hivatásos színházként.

– *Hogyan fogadták Pécssett a Budapesten learatott babérkoszorúkat?*

– Mivel a pécsi Nemzeti már akkoriban sem mutatott fel igazi szakmai eredményeket, nem nézte jó szemmel a sikereinket. Lengyel György igazgatása alatt még nagyon jó kap-

csolatban voltunk, de ez a Balikó-korszakra már nem jellemző.

– *Mit ért jó kapcsolaton?*

– Egykor minden további nélkül megengedték a színészeknek, hogy fellépjenek a Harmadik Színházban is. Egyébként soha nem értettem: mi az, hogy megengedik? Független emberekről van szó, akik nyilván teljesítik a kötelelességüket anyaszínházukban, és ha van kapacitásuk és kedvük, másutt is próbálnak. Budapesten ez nem kérdés, Pécsen immár hagyományosan az.

– *És a város eközben hogyan gondolt a Harmadikra?*

– Folyamatosan, visszatérően fölmerült a helyi politikusok körében, hogy miért pont Pécsen kell több színháznak működnie, mikor másutt nincs ilyen vidéken. Örökösen a város nehéz gazdasági helyzetére hivatkoztak. 2001-ben aztán közhasznú társasági formába kényszerítették bennünket. A város három évre kötött velünk szerződést, nyilvánvalóan megint abban a reményben, hogy felőrölődünk a kht. első ciklusa alatt. Ha még ezt is bevállaljuk – gondolhatták –, akkor maradhatunk. A város most már végérvényesen nem tekint bennünket a saját intézményének. Sem színháza, sem művelődési háza nem vagyunk Pécsnek. Mint gazdasági társaság a képviselő-testületnek nem is a kulturális, hanem a tulajdonosi-vállalkozási bizottsághoz tartozunk. A periférián voltunk, és ott is maradtunk.

– *Említette, hogy tagja volt a Színházművészeti Szövetség választmányának – nyilván pontosan átlátta a lobbitevékenységeket, az érdekérvényesítés „alternatív” formáit. Ráadásul egyike volt a jelenlegi finanszírozási rendszer kiharcolóinak. Ilyen lovat akartak?*

– Nagyon sok elképzelésünk volt arra, hogy miként kellene tovább változtatni, erősíteni ezt a szisztémát, de közben a szövetség átalakult Színházi Társasággá, s kimaradtak belőle azok, akik korábban a változásokat sürgették. Engem például soha nem értesítettek a Színházművészeti Szövetség megszűnéséről – úgy maradtam ki belőle, hogy egy idő után nem érkeztek meghívók. Fogalmam sincs, mi lett azokkal az anyagokkal, amelyeket a kilencvenes évek közepétől gyártottunk. Meggyőződésem szerint abban az időszakban kiváló volt a finanszírozási rendszer, mai szemmel nézve azonban megérett arra, hogy alaposan felülbíráljuk, megújítsuk és átdolgozzuk.

– *Csak alaposan vagy inkább gyökeresen?*

– Vannak ma is tökéletesen működő elemei, az arányokat azonban mindenképpen újra kellene gondolni, mert alapvető hibája az úgynevezett „művészeti támogatás” címszó alatt szereplő összeg. Az épületfenntartás és az önkormányzati támogatás mellett ez utóbbi összeg arányában kaphatják a színházak a művészeti támoga-

tást. Ez az egyik olyan pont, amelyet azonnal meg kellene változtatni.

– *Ezt nem a pécsi városházával kialakult rossz viszony mondatja önnel?*

– Úgy tűnik, az önkormányzat nem szeret bennünket, ezért vajmi keveset kapunk tőle. Ugyanakkor művészileg elég jelentős előadások születnek itt, amelyek a művészeti támogatásból azért nem juthatnak pénzhez, mivel azt az önkormányzati szubvenció arányában osztják el. Ha már az a neve, hogy művészeti támogatás, pontosan ebben a tételben kellene nagyon differenciáltan a művészeti teljesítmények összefüggésrendszerében gondolkodni, és annak alapján támogatni a társulatokat.

– *Hogyan képzeli el ezt a gyakorlatban?*

– A színházak nagy része a „hamburgerkultúra” irányában halad. Mennyi megy el vajon a működésre szánt, valóban óriási összegből azokra a produkciókra, amelyek ezt a gyorsan fogyasztható kultúrát képviselik? Közben azok a műhelyek, amelyek nem adják fel értékszemléletüket a gyors sikerért és bevételért, változatlanul a periférián maradnak, szinte kilátástalan helyzetben. A lelkiismeretemen kívül az égvilágon semmi nem ösztönöz arra, hogy ezeket a társulatokat rendszeresen vendégül lássam a Harmadik Színházban. Pintér Béláké vagy Schilling Árpádék rendszeresen visszajárnak hozzánk, sőt már akkor is láthatók voltak itt, amikor még nem voltak olyan ismertek, mint ma. Korábban az Arvisurát és Zsótér nyíregyházi előadását is vendégül láttuk. Semmiféle külön támogatás nem létezik arra, hogy ezek a meghatározó műhelyek mind szélesebb rétegek számára legyenek elérhetőek. A saját múltból emlékszem, milyen sokat jelentettek amatőr csapatom számára, hogy legyenek fellépéseink aránylag színházszerű körülmények között.

– *Az ön szótárában az abszurd kifejezések között szerepel a rendszeresség? Talányosan mosolygott, amikor kiejtette ezt a szót.*

– Ennek is a pénzügyi helyzet szab határt. Ilyen értelemben „más” színház a miénk a városon belül. Közönségünk is van, zsúfolt házakkal játszunk évente százszázalékos alkalommal. Ennek ellenére nyomorgunk, mert hiányzik a folyamatosság, ami tevékenységünket olyan fokra tudná fejleszteni, hogy áttöréssé váljék.

– *Számszerűsíteni, mit jelent a Harmadik Színházra nézve az, hogy a helyi önkormányzat osztja el a színházak állami támogatását?*

– A magyar színházak éves finanszírozását tartalmazó törvény táblázatában Pécsi megyei jogú város neve mellett nemcsak a Nemzeti Színházé, de a Harmadik Színházé is fel van tüntetve. A város mégis olyan tervezetet készített, amely szerint tízmilliót elvesznek tőlünk abból, ami, úgymond, jár, pedig korábban szerződés szerint mindig annnyival többet juttatott a város,

amennyivel emelkedett az állami támogatás. Ettől később visszalépett az önkormányzat. Utólag költségvetési módosítással valamennyivel kiegészítették a megítélt összeget. Jelenleg a Pécsi Nemzeti Színház nagyjából tizenötször annyit kap, mint mi. Pécsen 609 millió forintot költenek színházra évente, ebből mindössze 39 millió jut nekünk. A művészi színvonalat és a bemutatók számát tekintve a magyar színházi élet pazarlása és szűkmarkúsága egyszerre nyilvánul meg ebben. A város jelentős összeg fölött rendelkezik – mivel ebben nagyon sok állami pénz is van, ezért különösen szomorú, hogy ezt is az önkormányzat osztja szét. Főleg azért, mert amikor végre az állam országosan növelte a színházak támogatását, minket éppen akkor hagyott cserben a város. Itt a válasz az első kérdésre, hogy valójában miért nem szerepelünk a honlapon. A Harmadik Színház, amely az itt élőket és a művészetet igyekszik szolgálni, hivatalosan nem kulturális intézménye Pécs városának.

– *Mindennek az lenne a magyarázata, hogy a politikusok politikusként gondolkoznak, és amire nincs szükségük, arra nem is hajlandók áldozni?*

– Ez nem politika. Az illúziók országosan is elvesztek a színház ügyével kapcsolatban. Am itt is látható, hogy milyen összefüggésrendszer működik, mert mégis a politika határozza meg többek között a finanszírozást is. De a legszomorúbb számomra, hogy azt kellett leszűrnöm: egyáltalán nem a pártoktól függ, hogy ezek a lobbik hogyan állnak össze. Sajnos, mi nem tudunk versenyezni azzal a lobbival, amelyet Pécs nélkülünk képvisel a színházi szakmán és az országos politikai életen belül. Valószínűleg azért nem, mert nem kívánunk a hamburgerkultúra előtt hajbókolni.

– *Mit gondol, ezt a luxust meddig engedheti meg magának?*

– Berzenkedem, amikor a szervezőm arra kér, hogy írjuk ki a színház hirdetőoszlopára: *Macskajáték – sztárokkal*. Megvédeni könnyű ezt a fogást, hiszen előadásunkban Vári Éva, Tordai Teri, Szakács Eszter szerepel. Ha politikus akarok lenni, azt mondom, ők a sztárok, nem pedig a Győzike. Kiírjuk, mert tudom, azonos eszközöket kényszerülünk használni, csak jöjjön a néző. A Pécsi Nemzeti Színház mutatói valóban tömegekről vallanak. A városi politikus nyilvánvalóan úgy gondolkodik, hogy nekik kell odaadni a pénzt, mert ők eladják a bérleteket, ott vannak a város közepén, kivilágítva, szökőkúttal, és ráadásul milyen igényesek náluk az operettek! A mi kétségeinket azonban mindez csak növeli: érdekel még egyáltalán valakit, milyen irányban tart, ha így halad tovább, a színházművészet?

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: KOREN ZSOLT